

Utställningen af kyrkligt silfver från Strängnäs stift.

Den utställning af »vasa sacra» från kyrkor inom Strängnäs stift, som under tiden 15 juli—1 oktober varit anordnad i Nordiska Museet (Nordiska Museets tillfälliga utställning nr 7), kompletterade på ett lyckligt sätt utställningen af kyrklig konst i Strängnäs 1910, där man af flera skäl icke ansåg sig kunna medtaga kyrksilfret. Nordiska Museets förslag att anordna denna utställning omfattades med intresse såväl af Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien som af biskopen i Strängnäs stift, från den sistnämndes sida med det villkor att utlåning till utställningen skulle bero på beslut af vederbörande församlingar, att endast sådana föremål utlånades, som utan olägenhet för gudstjänsten kunde för någon tid undvaras, samt att inga kostnader drabbade församlingarna. Med ledning af de undersökningar angående kyrksilfret, som gjorts i samband med förberedelserna till den stora Strängnäs-utställningen, samt de uppgifter, som finnas i antikvarisk-topografiska arkivet i Statens Historiska Museum, utsändes till församlingarna inom stiftet vördsam anhållan att till utställningen få låna vissa uppgifna »vasa sacra». Tillsammans begärdes sålunda omkring 600 föremål från 142 församlingar; häraf inkommo till utställningen 295 föremål från 74 församlingar. Vid framställandet af begäran om utlån till utställningen hade uteslutits sådana föremål, som man hade anledning förmoda vara af mindre intresse. Oaktadt utställningen sålunda omfattade endast icke fullt hälften af allt inom stiftet befintligt kyrkligt silfver, torde den likväl hafva varit representativ och gifvit en god bild af rikedomen i detta afseende. Dock saknades ett icke ringa antal praktföremål, hvilkas befintlighet blifvit känd genom de ofvannämnda undersökningarna, men som vederbörande församlingar vägrat att utlåna.

Fig. 1. Kalk af förgylldt silfver; Sydtyskland, omkring år 1600. Tillhör Jäders församling. Höjd 0,3 m.

16—100441.

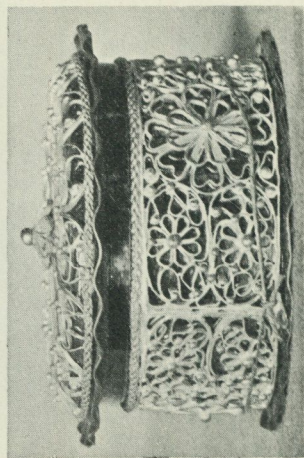
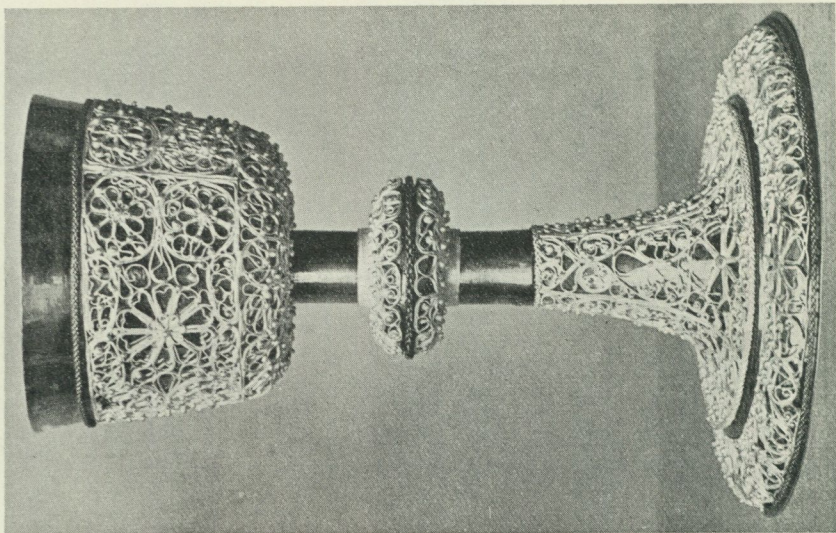
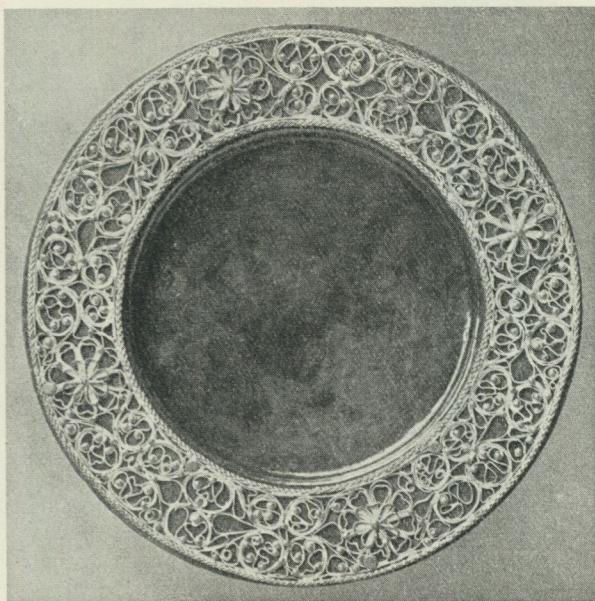

Fig. 2. Kalk med patén och oblatask af förgylldt silver med filigranörning; svenskt arbete 1600-talets senare del; stämpel I. S. — Tillhör Lillkyrka församling. Kalk höjd 0,2 m. Patén diam. 0,148 m. Oblatask diam. 0,075 m.

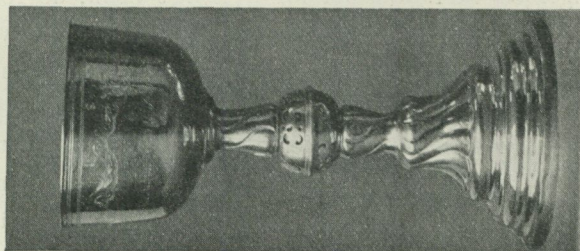
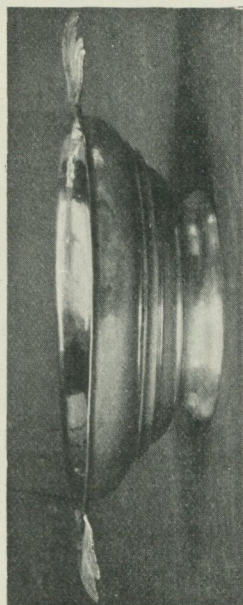
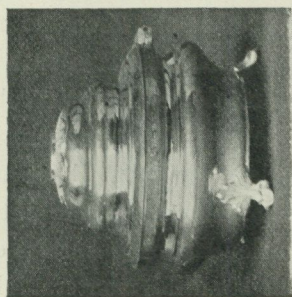
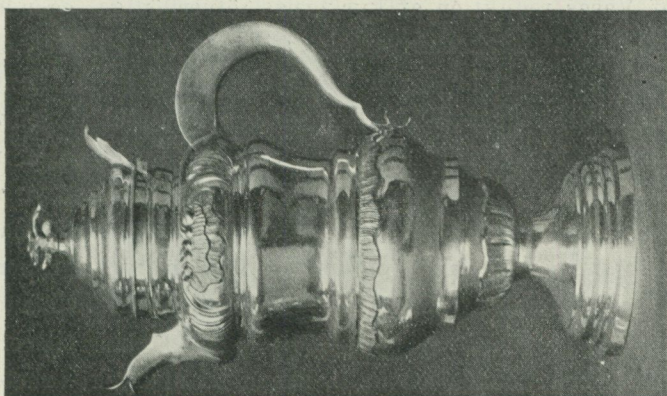

Fig. 3. Kalk med paten, kanna, oblatask och dopskål af silfver; tillverkade af guldsmeden Tellberg i Södertälje år 1774. Tillhör Tveta församling. Kalk höjd 0,252 m. Kanna höjd 0,326 m.

Gustaf Vasas reduktion af kyrkornas »öfverflödiga» egendom beröfvade som bekant kyrkorna flertalet af deras »*vasa sacra*», och antalet medeltida föremål är därför högst obetydligt i förhållande till de från senare århundraden härstammande. På utställningen funnos tillsammans 18 föremål från medeltiden, det äldsta en patén med en framställning af uppståndelsen från 1200-talet; skålarna på medeltidskalkarna voro som vanligt i de flesta fall »omgjorda» i senare tid.

Femtonhundratalet, en ogynnsam tid för den kyrkliga konsten i Sverige, representerades endast af sju föremål, men däribland voro de praktfullaste pjäserna på hela utställningen, kannor tillverkade i Lübeck, Riga och London, en kalk, sannolikt sydtyskt arbete, tillhörande Jäders församling m. fl.

Ojämförligt rikast företrädt var 1600-talet, särskildt det karolinska tidehvarfvet, då ju intresset för kyrkornas prydnade var synnerligen lifligt. Det öfvervägande flertalet af dessa till omkring 150 st. uppgående föremål voro genom vapensköldar eller inskrifter angifna som gåfvor af församlingsbor. — Under 1600-talets förra del förekomma ännu icke så få arbeten af utländsk härkomst, men från midten af århundradet blifva de svenska arbetena de vanligast förekommande. Särskildt bland de i drifvet arbete dekorerade föremålen, ljusstakar, oblataskar, dopfat m. fl., funnos här flera utmärkta alster af inhemskt silfversmide. Rikt företrädd var framför allt den mot slutet af 1600-talet i Nyköping verksamme guldsmeden Henning Petters eller Petri, hvars arbeten voro sammanförda i en särskild monterafdelning.

De utställda föremålen hade ordnats i följande naturliga grupper: altarkärl (kalkar, paténer, vinkannor, oblataskar samt s. k. socknebudstyg), dopkärl, belysningsföremål samt brudkronor. Ur den första gruppen hade utbrutits de i kyrkorna befintliga kannor, som icke ursprungligen varit afsedda för kyrkligt bruk, de rent profana dryckeskannorna; bland dessa fanns t. ex. en med en graverad framställning ur Pyramus och Tisbe-sagan, en med Bacchus-firande amoriner o. s. v.

Sjutton- och adertonhundratalen voro företrädda af ett antal pjäser, som i stort sedt visade en steg för steg gående sänkning af den konstnärliga kvaliteten. Under rokokotidehvarfvet och ännu under

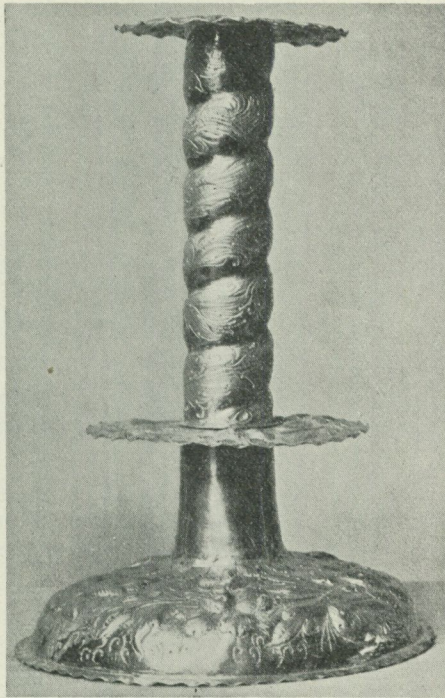

Fig. 4. Ljusstake af silfver, drifvet arbete; svenskt arbete från 1600-talets slut.
Tillhör Edsbergs församling. Höjd 0,333 m.

Fig. 5. Oblatask af silfver, drifvet arbete med ätterna Horns och Silfverhjelm's vapen, daterad 1688; tillverkad af guldsmeden Henning Petri i Nyköping år 1688. — Tillhör Råby-Rönö församling. Höjd 0,073 m.

senare delen af 1700-talet stod dock den svenska guldsmedskonsten på en såväl i konstnärligt som tekniskt afseende hög ståndpunkt, men de präktigaste arbetena voro då till finnandes på profankonstens område. — Större delen af de från 1800-talet härstammande föremålen hade sammanförts i en särskild monter och gäfvos, jämförda med

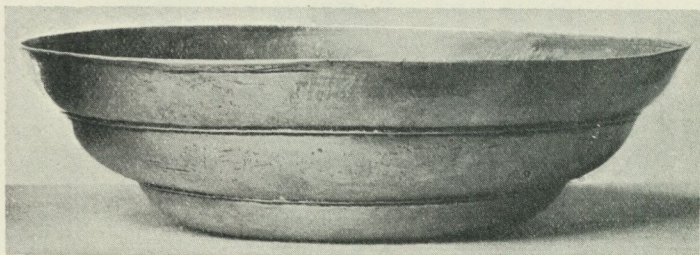

Fig. 6. Dopskål af silfver; inuti Posseska och Vinstorpasläktens vapen graverade; svenskt arbete från 1500-talets förra del. — Tillhör Aspö församling. Höjd 0,074 m. Diam. 0,262 m.

Fig. 7. Dopskål af silfver; svenskt arbete 1660. — Tillhör Ösmo församling. Höjd 0,131 m.

de äldre pjäserna, ett iögonfallande bevis för det förfall, som inträdt äfven på detta handtverksområde.

Öfver utställningen, som ordnats af intendenten G. Upmark, hade utgifvits en kortfattad katalog. Af samtliga de utställda föremålen kunna i Nordiska Museet fotografier erhållas. Sannolikt kommer utställningen att närmare behandlas i den publikation, som förberedes af bestyrelsen för Strängnäsutställningen.

Upk.